

VILANOVA
i la **GELTRÚ**
CALENDARI FESTIU

Xavier López i Soler

VILANOVA *i la* GELTRÚ CALENDARI FESTIU

AJUNTAMENT DE
Vilanova i la Geltrú

XAC
Xarxa
d'Anys
Comarcals
Aniu Comarcal del Garraf

VILANOVA i la GELTRÚ

CALENDARI FESTIU

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2024

© dels textos: Xavier López i Soler

© del pròleg: Bienve Moya i Domènech

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Ajuntament de Vilanova i la Geltrú
Arxiu Comarcal del Garraf

Assessorament lingüístic:

Elisabet Kamal Boix

Agraïments:

Josep Albà Artigas - Josep Tomàs Álvaro Juncosa - Agrupació de Balls Populars - Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana - Blanca Giribet de Sebastián - Joan Ignasi Gómez Barrera - Anna Lleó Albà - Silvia Manuel Lafuente - Abel Masana Saburit - Bienve Moya Domènech - Xavier Orriols Sendra - Francesca Roig Galceran - Jordi Ruiz de Castañeda Campamà

Fotografia de portada:

Ton Riera / Fons Ton Riera (1974)

Fotografies de contraportada:

Esquerra: Arxiu Escofet; dreta: Fons família Roig-Galceran

Fotografia de la portadella:

Joan Bellmunt / Arxiu Masana-Artigas

Acrònims:

ACGAF (Arxiu Comarcal del Garraf)
ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)
DGCPAC (Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural)

ISBN 978-84-19736-42-0

DL B-1603-2024

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Vilanova i la Geltrú és festa

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Tradició, cultura i festa en blanc i negre

Pàg. 12

HIVERN

El calendari d'en Lluquet,
a l'estiu calor i a l'hivern fred

Pàg. 40

CARNAVAL

Amors de Carnestoltes, casaments de revoltes

Pàg. 78

PRIMAVERA

Aigua de primavera, si no és torrencial,
omple la panera

Pàg. 112

ESTIU

Si per la Mare de Déu del Carme plou,
plou tots els altres Carmes de juliol

Pàg. 128

FESTA MAJOR

A l'agost, festes per tot

Pàg. 174

TARDOR

En fires i festes de tardor,
tant se n'atipen un com dos

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

VILANOVA I LA GELTRÚ ÉS FESTA

Bienve Moya i Domènech, gestor cultural, folklorista

Hi ha diversos mètodes per comptar el pas de l'any, un d'ells és el laboral-econòmic: els dies, les hores, les setmanes i els mesos del treball humà. Un altre, que complementa el primer –i alhora el fa més passador i acceptable–, és el calendari festiu. El calendari festiu, amb el testimoniatge del pas del temps còsmic: hores de llum i de foscor, fred, calor, el camí de les estacions: hivern, primavera, estiu... i els diversos estats de la natura, que provoca, humanitza i assuaveix l'exigent calendari laboral-econòmic.

El llibre que ha confeccionat en Xavier López explica bé la segona part de l'anunciat, aquest pas i aquestes con-

nectivitats entre els diversos calendaris humans, a la ciutat de Vilanova i la Geltrú. Com que en realitat parlem de manifestacions de caràcter general (el món del treball i de la festa) i, a més, d'un camp temporal històric (des dels principis de la civilització, les persones sempre se les ha suposat treballant i celebrant), davant la impossibilitat d'abraçar aquestes dues dimensions, l'autor, de manera molt encertada, s'ha cenyit a una temporalitat concreta, que s'estén entre el segle XIX fins al 1979 del segle XX, que en realitat és la que ell ha pogut arribar a conèixer, per referències properes i també per experiència pròpia. I aquí tens, lector curiós, el resultat del treball.

També m'agradaria afegir que potser alguns joves lectors trobaran, entre els elements citats, mencions

festives que ignoraven que haguessin tingut mai la categoria d'esdeveniments ciutadans; bé, aquest és un altre encert del llibre: el món del treball, que sosté el món paral·lel de la festa, és dinàmic, sobretot des de mitjan segle XX, i, amb bona lògica, també ho han estat els motius per celebrar-ho i el ritual públic amb què es duia a terme.

I, no debades, la ciutat es qualifica, amb raó, de ser una vila festiva; «Vilanova és festa», diu un encertat eslògan. I és que, entre les viles catalanes, Vilanova i la Geltrú sobresurt no tan sols per celebrar les consuetudinàries festes anuals que mobilitzen els seus habitants –hivern i estiu–, sinó per tenir un complet calendari festiu que abraça tot el cicle anual. I aquesta és, en la particularitat, la característica que distingeix la ciutat i que legitima l'adopció de l'encertada divisa: Vilanova és festa.

JORGE MAS MORANDO / ARXIU LABANS - FONTS M. DOLORS AMELL SEMENTÉ CRISTÓFOL AMELL RIUS

Introducció

TRADICIÓ, CULTURA I FESTA EN BLANC I NEGRE

Xavier López i Soler

Congregar en una portada un fet, una festa o un sentiment no és una tasca fàcil. Per fer-ho, cal fixar-se en un esdeveniment, i, a la nostra vila, això genera una reflexió profunda. Després de pensar-hi, la fotografia triada resol la voluntat i el sentir de tota aquesta obra.

La imatge de la portada del llibre, de la Festa Major de l'any 1974, és del vilanoví Ton Riera i recull amb apreciats detalls diversos fets singulars que la doten de significat. D'una banda, el contingut: la imatgeria festiva, els participants o els espectadors que en gaudeixen i que

poden acostar-se a totes les figures, que més tard agafaran vida. D'altra banda, el continent, l'espai, en aquest cas, l'església de Sant Antoni i la desapareguda Casa dels Gegants. Aquest espai va aplegar la imatgeria festiva de la ciutat des del 1790 fins al 1936, i ha estat el que més anys l'ha custodiat. Posteriorment, l'espai es va convertir en la capella de la Pietat, que l'estiu de l'any 1976, en la darrera fase de restauració de l'església de Sant Antoni, va ser enderrocada. La imatge immortalitza, doncs, un passat que acaba, un present de canvis i un futur al carrer.

De la mateixa manera que aquesta imatge, el punt de partida d'aquesta publicació, sorgeix amb aquesta voluntat, la de recollir, aixoplugar i sintetitzar tot el

RAMON FALCÓ CASAS / ARXIU LABANS - FONTS RAMON FALCÓ CASAS

EL FOC OBRE PAS

Encesa del Drac de Vilanova durant una anada a ofici, a la dècada dels seixanta del segle XX, a la plaça dels Cotxes. L'acompanyen, seguidament, els components del Ball de Diables. El foc, element festiu indispensable, ha caracteritzat obertures de cercaviles de diverses festes al municipi, com les de Carnaval.

GUARNIR ELS CARRERS

La celebració de Corpus és una de les més importants de la primavera. Aquesta celebració mòbil dins el calendari litúrgic havia de servir per a l'Església per a la veneració pública del cos de Crist. A la nostra ciutat, igual que en moltes altres del territori, s'hi feien fins als anys seixanta les catifes de flors.

JOAN I RAMON BELLMUNT POBLET / ARXIU MASANA-ARTIGAS

calendari festiu de la ciutat des de l'aparició de les primeres instantànies, al segle XIX, fins a la dècada dels setanta del segle XX. Un tall fet amb intenció per recalcar l'esclat festiu al carrer que viu la festa a partir de la dècada dels setanta, i, també, per veure les darreres recuperacions d'actes que havien desaparegut d'ençà de la Guerra Civil (1936-1939). Aquest viatge cronològic que us proposem, més la incorporació festiva de nous actes, a la dècada dels vuitanta, forgen la base de l'actual model festiu local.

El recull gràfic vol acostar el lector al ric i singular calendari festiu de la ciutat, però també el seu dilatat teixit social. El món associatiu ha pres una dominància en aquest caràcter de festa que distingeix Vilanova i la Geltrú d'altres viles. En aquest sentit, en aquestes pàgines hi trobareu algunes celebracions que al municipi ja no se celebren i moltes que s'han transformat completament.

Seguint el pretext estacional, la publicació pretén ser un passeig per unes 175 fotografies en blanc i negre d'imatges inèdites i d'altres de molt reconegudes.

Abans que us deixeu endur per aquest compendi d'estacions, actes i festes, volem agrair la infinita generositat de tants i tants vilanovins, entitats i institucions que han compartit amb nosaltres des de *L'Abans*, fa més de vint anys, fins a dia d'avui, fotografies i records orals. La seva contribució ha engrandit la nostra memòria col·lectiva, en aquest cas, en clau de cultura i festa. Així mateix, no voldríem acabar sense agrair la gran tasca dels fotògrafs que han reconegut i immortalitzat amb els seus ulls aquestes festes. Forans o locals, la seva feina és lloable i s'ha de prendre en consideració.

Esperem que aquest recull us permeti recordar (a alguns) i conèixer (a d'altres) l'autèntic esperit festiu de la nostra ciutat. Així, doncs, gaudiu la festa!

HIVERN

El calendari d'en Lluquet, a l'estiu calor i a l'hivern fred

Amb un sentiment renovador, primordialista, que evoca el retorn cíclic i amb la constatació de l'arribada del fred, arriben l'hivern i les festes de Nadal. Diversos elements de la cultura popular donen caràcter a aquest període. A Vilanova i la Geltrú, un cop acabada la Fira, s'inicien els preparatius d'unes setmanes que es clouen passat Sant Antoni Abat i el Carnaval. En aquest sentit, el calendari nadalenc encara queda més determinat per les dues diades de llum, Santa Llúcia i la Candelera. L'inici el marca la celebració en honor a la patrona de les modistes, santa Llúcia; seguidament, les tradicionals festes de Nadal, amb els torrons, *Els pastorets* i, finalment, l'Epifania, amb l'arribada dels Reis d'Orient, amb referències a la localitat des de mitjan segle XIX. Les festes de Nadal precedeixen les de Sant Antoni, patró de la ciutat i festa gremial pròpia de pagesos i hortolans de la vila, que fins al segle XVIII fou la Festa Major principal del municipi. *Al costat, carruatge amb enganxall de cinc, guanyador d'un premi, durant les festes de Sant Antoni del 1954.*

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU LABANS - FONTS RAMONA GIMÉNEZ NIN

SANTA LLÚCIA I LES MODISTES

Grup de modistes amb els típics barrets de paper, a la dècada dels trenta, en un estudi, per celebrar la diada de la seva patrona. Tradicionalment, santa Llúcia ha estat la patrona de les modistes, «modistilles», sastresses, puntaires i brodadores. Una jornada en què els tallers de costura feien festa grossa.

BALL DE VETLLA

Públic assistent al Grandiós Ball Continu amb dues orquestres, celebrat al saló del Casal Catalanista (Teatre Principal), a la dècada dels trenta. Durant aquest ball, se sortejaven entre les obreres, les modistes i les sastresses regals esplèndids oferts per diversos establiments de la vila.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU ESCOFET

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU ESCOFET